

**TREBALL FINAL DE GRAU EN
MESTRE/A D'EDUCACIÓ
INFANTIL/PRIMÀRIA**

**LA MÚSICA AFRICANA COM A
RECURS A L'AULA DE PRIMÀRIA
(MÈTODE BAPNE).**

Nerea Edo Barreda

Tutora: Amparo Porta Navarro

Àrea de Didàctica de l'Expressió Musical.

Curs 2018/2019

ÍNDEX

RESUM.....	pàg. 3
INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ.....	pàg. 4 - 13
1. Justificació.	
2. Introducció.	
3. Marc teòric.	
3.1. Música i educació intercultural.	
3.2. Les intel·ligències múltiples.	
3.3. BAPNE.	
3.3.1. El treball amb cercle a l'aula.	
3.3.2. La música africana.	
3.3.3. La creativitat a l'aula.	
3.3.4. L'avaluació a l'aula.	
METODOLOGIA.....	pàg. 13 - 14
DESENVOLUPAMENT I RESULTATS.....	pàg. 14 - 19
1. Desenvolupament.	
1.1. Classe Llenguatge musical.	
1.2. Classe BAPNE.	
2. Procediment.	
3. Resultats.	
3.1. Anàlisi dels resultats.	
CONCLUSIONS I VALORACIONS.....	pàg. 19 - 20
1.1. Conclusions.	
1.2. Valoracions.	
LIMITACIONS DEL TREBALL.....	pàg. 20
NOVES METES.....	pàg. 20
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	pàg. 21
REFERÈNCIES LEGALS I INSTITUCIONALS.....	pàg. 22

RESUM

Aquest, es tracta d'un Treball de Fi de Grau, concretament, del Grau de Mestre/a d'Educació Primària en la Universitat Jaume I de Castelló. I a més, forma part de l'especialitat menció de música.

L'educació ha hagut de transformar-se per a adaptar-se als canvis de la societat. La diversitat cultural és part del nostre dia a dia i per això, s'ha inclòs a l'educació molts valors com el respecte a altres cultures, tolerància, pau,...En aquest cas, l'interès s'ha enfocat en treballar l'Educació Intercultural des de l'àrea de música, amb el ritme, el joc i la percussió corporal com a recursos didàctics en l'etapa de l'Educació Primària. La importància que té la música en l'alumnat, en quant al seu desenvolupament global com a persona, la millora del rendiment escolar o en el seu desenvolupament emocional, està demostrada per molts estudis, investigacions i teories de diferents camps. A més, l'exploració corporal i musical suposa un tema d'estudi ampli i necessari per a desenvolupar competències com són la percepció, interpretació, creació e improvisació. De fet, aquest treball compta amb una temàtica general, la música africana, una proposta educativa per a l'Educació Musical per a facilitar la integració de continguts interculturals de manera continua dins de l'aula. Per a introduir aquesta música, s'ha utilitzat la metodologia BAPNE. En aquest cas, s'ha analitzat quines eren les sensacions que transmetia aquest mètode a l'alumnat de 5é d'Educació Primària del col·legi Àgora Lledó de Castelló. Com a conclusió, aquest treball pretén crear un alumnat que senta, que expresse i interaccione. Un alumnat que busque i desenvolupe el seu costat més curiós i descobreisca un nou món a través del coneixement d'una manera amena i divertida.

Paraules clau: Educació Intercultural, Educació Musical, diversitat, valors, música africana, BAPNE.

ABSTRACT

This is a Final Year Project, specifically, it is about Primary Teacher degree at the Jaume I University in Castelló. And it is also part of the music mention speciality.

Education has had to be transformed to adapt to society changes. Cultural diversity takes part of our daily lives and for that reason, many values like respect for other cultures, tolerance, peace, etc. have been included in education. In this case, the interest has been focused on working Intercultural Education from the area of music, with rhythm, dance and musical play as didactic resources in Primary Education. The importance of music in students, in terms of their global development as a person, the improvement of school performance or their emotional development, is demonstrated by many studies, research and theories from different fields. In addition, body and musical exploration is a topic of study that is broad and necessary to develop competences like perception, interpretation, creation and improvisation. In fact, this project has a specific subject, African music, an educational proposal for Musical Education to facilitate the integration of intercultural contents continuously in the classroom. The BAPNE methodology has been used to introduce this music. In this case, it analysed what were the sensations that this method transmitted to the 5 Primary Education students of the Àgora Lledó International School. In conclusion, this project aims to create a student who feels expresses and interacts. Students who seek and develop their curious side and discover a new world through knowledge in a fun and entertaining way.

Keywords: Intercultural Education, Music Education, diversity, values, African music, BAPNE.

Treball de Fi de Grau | Didàctica de l'expressió musical.

INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ

1. Justificació.

En l'actualitat, les persones estem sotmeses a molts estímuls diaris, en els que, les nostres emocions es disparen de manera incontrolable. Per això, no podem pretendre que l'alumnat de les nostres escoles ens escolte tantes hores seguides sense moure's de la cadira. I com podem actuar des de l'aula de música? Bé, últimament s'està parlant de molts mètodes i recursos, tant vivencials com tecnològics que es poden utilitzar a l'aula. En aquest cas, el mètode a analitzar és el mètode BAPNE. Aquest, el vaig conèixer gràcies a la realització del Pràcticum II. El meu supervisor em va donar a conèixer aquesta metodologia i em va cridar l'atenció. Em va interessar, perquè des d'un punt de vista pedagògic, aquest era un mètode que veia vivencial, en el que, l'alumnat havia d'interioritzar la música i sentir-la dins seu. Tot el contrari del que és una classe de llenguatge musical, que per sort o per desgràcia, encara és el tipus de classe més utilitzada pel professorat de les nostres escoles. Encara que BAPNE no era un mètode musical, tota la informació que rebia m'informava de que ajudava molt en les aules musicals, i ja no sols en quant als coneixements musicals, sinó en quant al treball de valors, emocions, cooperació,... Per exemple, es té en compte un aspecte important com és el treball dels valors a través de la música africana. És bo educar culturalment mitjançant la música perquè beneficia el desenvolupament de l'alumnat. El tractament de la música per a arrimar cultures és deu a que la música simbolitza un llenguatge universal, és a dir, la música de cada cultura té elements comuns en les altes, compartint diversos aspectes tant rítmics com melòdics. De fet, a través d'ella es pot aconseguir una lliure expressió de sentiments sense tindre por a cap objecció. Com diu (Corralero, 2017), un món, on moltes vegades es creu que no es pot unir, arriba la música i fa que el que era impossible deixi de ser-ho.

El present Treball de Fi de Grau pertany a la modalitat Experimental, ja que, es busca informació sobre un mètode basat en la percussió corporal i posteriorment s'analitza. D'aquesta manera, s'aporta informació sobre com afecta anímicament a l'alumnat i s'ajuda a que desperte curiositat per a aprofundir més si es desitja.

2. Introducció.

La música fa que puguem comunicar-nos, transmetre sensacions i expressar emocions. Cada segon del nostre dia a dia escoltem sons, i cada so, fa que es modifiquen els nostres estats anímics i les xiquetes i els xiquets tenen que aprendre a reconèixer quins són els sentiments que fan aflorar les seves creacions i saber si aquestes, són realment el que desitgen transmetre.

La primera llei en la que s'introdueix l'educació musical dins de l'àmbit educatiu es en 1970, al llarg del règim franquista amb la Llei General d'Educació. Encara que, dins al 1990, l'educació musical no es recull dins de cap marc educatiu d'importància com és la LOGSE. L'aprovació d'aquesta llei va provocar que la música fora impartida en quasi totes les etapes educatives: Primària, Secundària i Batxillerat. Així mateix, l'assignatura de música ha anat canviant al llarg del temps, ja que, ha sigut obligatòria, optativa i inclús ha sigut donada per mestres no especialitzats. En l'any 2017 va entrar en vigència la LOMQE, i l'Educació Musical va passar a ser una assignatura específica, és a dir, que la seva regulació depèn de la programació oferida que s'estableix en cada administració pública, al igual que les hores, que poden passar de donar una a quatre hores setmanals.

“Les manifestacions artístiques són aportacions inherents al desenvolupament de la humanitat i constitueixen un dels trets fonamentals de la cultura. En la mesura que els llenguatges artístics serveixen com a mitjà d'expressió d'idees, pensaments i emocions, han d'estar presents en l'Educació Primària per a desenvolupar hàbits i experiències de comunicació ja iniciats en l'Educació Infantil, que continuaran en etapes posteriors.” (Reial Decret 126/2014).

Baix del meu punt de vista, penso que l'educació musical és molt important a l'aula. El treball que es fa a l'aula de música és molt important tant per als seus coneixements acadèmics, com per a les seves relacions socials, emocions i sentiments. La música treballa moltes matèries de manera transversal i a més, fa que expressar i sentir sentiments i emocions sigui molt més fàcil. Per això, sorgeix la necessitat d'incorporar-la a les aules educatives i per a qualsevol nivell. De fet, molts estudis han afirmat que la música suposa una gran ajuda per a les xiquetes i xiquets a l'hora de desenvolupar la seva creativitat. A més de que, també aporta molta facilitat d'aprenentatge d'altres assignatures, Gardner (1995) indica que el llenguatge, les matemàtiques i les habilitats espacials es veuen afavorides, ja que, la música fa possible una millor manera de pensar i de treballar.

L'objectiu d'aquest treball, és valorar com afecten les classes i els recursos més vivencials a l'alumnat. És a dir, és possible tindre l'atenció de l'alumnat al llarg de tota la classe o almenys de la major part de la classe? Ho aconseguim mitjançant el llibre? O necessitem algun altre recurs per a introduir a l'aula? Bé, els recursos que s'han analitzat són la música africana i la metodologia BAPNE. I es vol corroborar, si certament aquests recursos són un bon recurs per a l'aula de música a l'hora de treballar continguts musicals i també, per a cridar l'atenció de l'alumet i afavorir a l'aprenentatge.

3. Marc teòric.

3.1. Música i educació intercultural.

Les diferències culturals són les que criden l'atenció de l'alumnat i fan que es pugui aprendre d'una manera més completa. Fan que el cervell hi estigui atent i no s'acostumi a escoltar sempre el mateix. Al poder diferenciar aquestes característiques no comunes, és quan es produeix la potenciació de l'empatia i l'acceptació de les altres cultures. Pérez (2013) ha esmentat en el seu article que l'ús diari de la música demostra el valor innat que té. Si dins de l'aula creem activitats en les que la música i la diversitat intercultural s'uneixen, beneficiarem a l'alumnat en el desenvolupament de les seues capacitats com a individus, en valors com la tolerància, el respecte i la convivència i despertant la creativitat. És fonamental que l'alumnat conegui les altres cultures i aprenguin d'elles. I quina millor manera, que fer-ho mitjançant la música. De fet, inclús és molt possible que sigui el propi alumnat el que aproximi als seus companys a la seva cultura. Ja que, avui en dia les aules estan plenes de diversitat i més concretament, de diversitat cultural.

Per una part, moltes vegades parlem de la cultura i parlem de la importància que té tant a l'aula de primària com dins de la societat. Però si ens fiquem a pensar en com podem treballar-la a classe pot ser, moltes vegades, ens donem compte de que no tenim la capacitat per a fer-ho perquè no tenim suficient informació per a parlar d'ella. "Cultura" és l'arrel de la interculturalitat i és un bon concepte per a saber d'on ve la interculturalitat. En primer lloc, la Real Acadèmia Espanyola (2014) defineix la cultura com a "conjunt de coneixements que permet a algú desenvolupar el seu judici crític; conjunt de maneres de vida i costums, coneixements i grau de desenvolupament artístic, científic, industrial, en una època, grup social, etc.; i culte religiós. La cultura és com un nexce d'unió. Aquesta s'aprèn, es transmet, canvia constantment, es construeix mitjançant la trobada amb els altres. Fora de les aules la cultura no es transmet com a situació donada, sinó com a interacció dinàmica, reflexiva, de generació en generació a través del procés d'ensenyament-aprenentatge. D'aquesta forma, s'assegura la seua continuïtat cultural i evolució.

D'altra banda, a partir de la immigració i del conuiu en altres cultures sorgeix el concepte d'interculturalitat, amb el fi de millorar la relació social entre les diferents cultures i la seva valoració des de la igualtat i el respecte. Aquest és un concepte dinàmic, estudiat i analitzat per diversos autors i autores durant els últims anys.

"És la presència i interacció equitativa de diverses cultures i la possibilitat de generar expressions culturals compartides, adquirides per mitjà del diàleg i d'una actitud de respecte mutu". (UNESCO, 2006).

Es constitueix amb el reconeixement de la diversitat com a connexió entre unes característiques comunes basats en els drets humans i la democràcia. Una societat intercultural interactua, dialoga, s'enriqueix mútuament, accepta les diferències i les igualtats i reconeix els valors de cadascuna de les cultures que coexisteixen i conviuen en una mateixa zona geogràfica.

Treball de Fi de Grau| Didàctica de l'expressió musical.

Per a acabar, assenyalar que l'Educació Intercultural no és una proposta educativa fàcil d'entendre i dur a terme a l'aula, ja que, tal i com ens indica Escarbajal (2011) és necessiten molts recursos i molt de treball tant per part dels mestres com de les famílies. Per una part, per a fomentar eixa diversitat entre l'alumnat, hem de conèixer individualment a cadascun dels nostres alumnes, per a poder treballar amb ells mitjançant un aprenentatge significatiu. I per part de les famílies, s'ha d'intentar fomentar el respecte de cara a les coses diferents, per a així, poder promoure l'aprenentatge entre el propi alumnat.

“És una il·lusió apostar, difícil de portar a la pràctica, però és que educar continua sent la tasca més difícil i important de la nostra existència, i hem de ser molt conscients d'això”. (Escarbajal 2011)

3.2. La teoria de les intel·ligències múltiples.

Els primers tests d'intel·ligència van sorgir arran de la preocupació pel fracàs escolar d'una alumnat determinat de l'Educació Primària. Açò va ocórrer en 1904 a França, baix de la mà d'Alfred Binet, un psicòleg de la època que va acceptar la idea proporcionada pel ministre d'educació d'aquells temps. Aquests tests d'intel·ligència no van tardar en estendre's per tot el país i també ho va fer, la idea de que hi havia alguna cosa dins de nosaltres que es deia intel·ligència i que aquesta es podia mesurar de manera quantitativa amb el “CI” (coeficient intel·lectual). Encara que sí serveixen com a proves d'orientació psicomètrica. Aquest test es mesura prenent com a base els coneixements donats dins de l'àmbit escolar, per tant, no engloba totes les inquietuds, capacitats i característiques que tenen els xiquets i xiquetes.

Per això, Howard Gardner (1995) va proposar una visió més pluralista de la ment, en la què és té en compte el fet de que les persones puguin tindre diferents potencials cognitius. Ja que, abans se li havia donat a la paraula “intel·ligència” un significat molt limitat. I a partir d'ací, comença a formular-se la teoria de les intel·ligències múltiples. Des d'un principi es distingien set intel·ligències bàsiques, però recentment se n'han afegit dues més. Aquest autor defenia que la intel·ligència es tracta de la capacitat de resoldre problemes i crear productes en un entorn ric i naturalista. Les intel·ligències múltiples de Gardner són les següents:

- Intel·ligència lingüística.
- Intel·ligència lògic-matemàtica.
- Intel·ligència espacial.
- Intel·ligència musical.
- Intel·ligència corporal i cinètica.
- Intel·ligència interpersonal.
- Intel·ligència naturalista.
- Intel·ligència intrapersonal.

Segons Howard Gardner (1995) l'objectiu de l'escola deuria de ser el de desenvolupar les intel·ligències i ajudar als xiquets i xiquetes a aconseguir els fins vocacionals i aficions que s'adeqüen al seu propi espectre d'intel·ligències. Per això, el que deuria tindre en compte cada escola "ideal" és que no tot el món té el mateixos interessos i capacitats i que ningú pot arribar a aprendre tot el que es té que aprendre. Per això, nosaltres, com a mestres no deuríem esperar ni que tot l'alumnat arribi a conèixer el mateixos continguts ni que es motive amb les mateixes activitats. El que vull dir és que de vegades, el que sembla més fàcil per a nosaltres, és el més complicat per a les nostres xiquetes i xiquets d'aconseguir. Cada alumne o alumna és un món diferent, té una perspectiva, uns coneixements previs i un entorn diferent al de tots els altres, per això és impossible que el sistema d'aprenentatge sigui igual per a ell o ella que per a la resta dels seus companys i companyes de classe. Per això, ell proposa tres tipus d'educadors que deurien d'estar dins de l'aula ajudant a que es cree l'aprenentatge pertinent. Els primers són els "especialistes educadors" que s'encarregarien d'intentar comprendre les habilitats i els interessos de l'alumnat. El "gestor" seria el que s'encarregaria d'emparellar els perfils d'alumnat en objectius i interessos semblants. I per últim, el "gestor escola-comunitat" emparellaria a l'alumnat per a tindre més oportunitats d'aprenentatge. Encontraria situacions en l'escola per a l'alumnat que mostra perfils cognitius inusuals. Actualment disposem de tots els recursos tècnics i personals necessaris per a dur a terme una escola més individualitzada, perquè de fet hi han moltes aules on els mestres ho han aconseguit. Aconseguir-ho és qüestió de voluntat.

Parlant a l'hora d'avaluar aquestes intel·ligències Garner va elaborar un porta fulls basada en la competència cognitiva de les xiquetes i dels xiquets en el seu propi context d'aprenentatge. L'observació del professorat i de les mares i pares completen el procés d'avaluació de l'alumnat baix de la perspectiva de les Intel·ligències múltiples. Consisteix en avaluar tots els estils de treball de l'alumnat, com la manera de resoldre problemes, d'enfrontar-se a les activitats, i també les destreses, habilitats i actituds. I a més, es tracta d'una avaluació durant un termini de temps, per a veure la progressió de l'alumnat.

3.3 BAPNE

La intenció d'aquest treball és conèixer les beneficis que provoca el mètode BAPNE davant la classe tradicional de llenguatge musical, ja que, aquest és una proposta innovadora davant dels mètodes tradicionals estudiats al llarg del Grau de Mestre/a d'Educació Primària.

Les metodologies desenvolupades al llarg del segle XX, més concretament després de la segona guerra mundial i part del segle XXI comparteixen idees basades en la universalització social de l'ensenyança musical. En la gran majoria, es fa ús de la percussió corporal en relació a l'activitat didàctica (Crespo et al, 2014). A més, el desenvolupament i la implicació del moviment i la percussió corporal al llarg d'aquests segles no ha sigut igualitària perquè ha sigut molt variable

depenent dels països i metodologies. Segons Trives i Vicente-Nicolás (2013) un precedent important sobre aquest tema és l'obra de Fröbel, la qual dóna una gran importància al moviment i a l'ús de dramatitzacions musicals mitjançant el cos a través de palmades, marxes i danses. Aquestes activitats són la base de l'estímul en el procés d'ensenyança-aprenentatge. De fet, no va ser fins al segle XX quan es va tindre en compte la nova visió en la que, el cos i l'experiència, posseïen una gran importància. La percepció del cos en les pedagogies va vindre de la mà de "l'escola nova", però se li va començar a donar més importància a partir dels anys 80. Però a l'any 2000 la percussió corporal va deixar de ser un recurs per a ser l'eix d'un mètode, BAPNE.

El primer autor que va sistematitzar les activitats relacionades amb el moviment, com comenten Trives i Vicente-Nicolás (2013) va ser Jaques-Dalcroze al segle XX, es va encarregar d'obrir un camp nou vinculat al cos i als seus moviments. Des de el punt de vista de la rítmica, Jaques-Dalcroze concedeix una especial importància al moviment per al desenvolupament de diferents paràmetres relacionats amb la música i la seva docència. Els exercicis proposats per aquest autor, s'articulen a través de la utilització dels recursos psicomotors com ho són els passos i les palmades per a emfatitzar els compassos, pols, i temps. D'altra banda, Kóday té una menor visió del cos i de la percussió corporal en general. En aquesta metodologia s'utilitza la percussió corporal exclusivament com a recurs i de manera no sistematitzada. Carl Orff és el pedagog que comença a utilitzar la percussió corporal de manera més sistematitzada al unificar la paraula i el moviment mitjançant la gradació de diferents plans sonors (espetecs, palmades, cuixes i xafades). La veu s'introdueix com a timbre que ajuda a interioritzar les estructures rítmiques a treballar. Aquesta metodologia s'encarrega de treballar primer la qüestió prosòdica o la paraula i després el moviment per a reforçar estructures rítmiques, compassos o frases. Una metodologia més centrada en l'educació auditiva és la de l'autor Willems. Les discriminacions de la duració centrades en qüestions rítmiques s'articulen mitjançant l'escolta, el reconeixement i la reproducció a través d'onomatopeies i espetecs. I per a finalitzar amb les metodologies, el mètode de Martenot es basa en la idea de que l'educació musical està a servici de l'educació general i que és una part essencial per a la formació integral de la persona. Aquest mètode és el que menys usa la percussió corporal, però considera el sentit rítmic com a primera funció en l'educació musical. Per a aquest autor, el ritme s'ha de marcar amb xicotets moviments de la mà, on la percepció i recepció del pols s'expressa de forma rigorosa. S'utilitza el colp del dit índex sobre la palma de la mà per a reforçar el pols i en base a eixe pols les estructures rítmiques.

Fins ací, cap dels mètodes esmentats ha tractat d'una manera diferent la percussió corporal, és a dir, no li ha donat gran importància. Encara que, tots tenen en compte aquesta part de la percussió musical. Cadascun d'aquests mètodes té la seva part de rellevància dins de l'educació musical, i és per això, que el mètode en el que es centra aquest treball de fi de grau ha

tingut en compte totes i cadascuna d'aquestes metodologies. Aquest és el mètode BAPNE (Romero-Naranjo, 2015) no és un mètode musical, es tracta d'un mètode d'estimulació cognitiva, soci-emocional, psicomotriu i neurològica que mitjançant la percussió corporal intenta desenvolupar l'atenció, memòria i concentració, i opta pel model neurològic Sohlberg & Mateer per a avaluar l'atenció. Aquesta metodologia es basa en la teoria de les intel·ligències múltiples (Gardner, 1995) i la seva finalitat és estimular el cervell amb el benefici que aporta el ritme. És un tipus de metodologia vivencial i basada en la pràctica, per tant, provoca en l'alumnat aspectes motivadors. El seu nom li'l deu a la Biomecànica, Anatomia, Psicologia, Neurociència i Etnomusicologia.

Tenint en compte la percussió corporal, Romero-Naranjo (2015) la defineix com a l'art de percutir-se el cos produint sons amb una finalitat didàctica, terapèutica, antropològica i social. En la que el cos s'utilitza com a instrument acústic, rítmic, tímbric i dinàmic perquè està lligat al moviment i a la dansa. Aquest mètode procura alternar la part dreta i l'esquerra, tant com, la part superior i inferior del cos per a estimular tots els hemisferis cerebrals. Estimula el cervell mitjançant el model VAK (aprenentatge visual, auditiu i kinestèsic) amb diverses formes d'aprenentatge: coordinació circular variable, imitació, reacció inversa i senyalització en temps real. A més, investiga com es mou el cos en les diferents cultures, i com que en cada cultura el cos es mou d'una manera, s'utilitzen diferents tipus de palmades i timbres corporals. Per a la correcta execució de les activitats, el docent sempre ha d'intentar col·locar-se al costat de les persones amb dificultats per a reforçar l'autoestima i l'aprenentatge personal de l'alumnat. La paraula (Romero-Naranjo, 2015), és una part fonamental, ja que, va unida al moviment per a poder dissociar ambdues extremitats i també, perquè la veu és un aspecte molt comú en les diverses cultures tribals. La importància de cantar, afinar, moure's i dissociar les extremitats aporta molta estimulació en relació a l'atenció, concentració i memòria

La finalitat de BAPNE (Romero-Naranjo, 2015) no és fer coreografies, sinó tenir el cervell a un alt nivell d'atenció i concentració. De fet, hi han molts beneficis demostrats treballant amb persones que tenen TDAH, Dèficit cognitiu, toxicòmans, Alzheimer o Parkinson. El procés d'aprenentatge motor s'estructura de manera específica per a potenciar els cinc tipus d'atenció (focal, sostinguda, dividida, selectiva i alternant), la memòria i la concentració. Per això es treballa de manera precisa la lateralitat, l'aprenentatge del ritme i el moviment, el contratemps, el control del cos en l'espai i el pes del cos en el moviment. El cos i el seu ús dins de les pedagogies musicals ha tingut una evolució bastant específica segons els seus autors i models didàctics. La percussió corporal està en totes i cadascuna de les metodologies anteriors. La diferència està en que la finalitat del mètode BAPNE (Romero-Naranjo, 2015) és el desenvolupament de les intel·ligències múltiples i de la percussió corporal. No existeix per tant una discontinuïtat o ruptura,

sinó més una continuïtat lineal i evolutiva entre cadascun dels mètodes comentats. (Romero-Naranjo, 2014). Com bé diu, Porta (2015) Les arts permeten donar sentit al món, desenvolupant la sensibilitat humana, nombrada intel·ligència emocional i qualitativa, ajudant en molts casos a prendre decisions i eleccions futures.

3.3.1.El treball amb cercle a l'aula.

La metodologia BAPNE (Alonso-Romero, 2015) intenta generar sentiment de grup i inclusió social treballant per mitjà de cercles per a que el docent formi part del grup. Treballar en cercle és una manera d'estimular el treball inclusiu i de fomentar el desenvolupament de les habilitats de comunicació. Treballar en dos cercles concèntrics fa que hi hagen interaccions socials on no hi han jerarquies i on tots es relacionen amb tots. La veu i la percussió en una melodia al uníson, produeix percepcions sonores plaents i amb això, s'estimula la secreció de oxitocina (Romero-Naranjo, 2016), hormona relacionada amb la formació de relacions de confiança i generositat.

Aquesta és una bona manera de treballar amb l'alumnat ja que molts estudis, demostren que fer una classe jeràrquica l'aprenentatge és competitiu i no cooperatiu ni assertiu. El cercle afavoreix un aprenentatge horitzontal, on es creuen les mirades de l'alumnat i del professorat. Possibilita una comunicació no verbal. I a més, aquest tipus de dinàmiques de grups fan que es desenvolupen relacions social de suport i finançament personal.

3.3.2.La música africana.

El continent africà es troba molt prop del nostre, i de fet, en les aules d'Educació Primària tenim moltes xiquetes i xiquets que procedeixen d'Àfrica. S'ha de dir que l'alumnat coneix moltes més coses de les que creuen que saben. Sols necessiten concentrar-se i valorar el que tenen al voltant, en el seu entorn, veïns, companys, pel·lícules, música,... Sobretot la música, ja que la música africana és una de les més riques del món perquè conté molts recursos musicals, tant melòdics com rítmics. I això significa que és una bona ferramenta per a dur-la a l'aula. Alguns estudis com els de Joseph (2013) afirmen que l'ús de la música africana en l'escola ajuda a la comprensió de la diversitat cultural. Avui més que mai, com he dit abans, hi ha molta diversitat cultural dins de l'aula i aquest és un bon recurs per a aportar coneixements interculturals a l'alumnat.

BAPNE té una base etnogràfica perquè estudia com es mou el cos en les diferents cultures des de el punt de vista del procés d'aprenentatge, ja que, depèn de l'àrea geogràfica cada moviment significa una cosa diferent. El propi autor de la metodologia, va investigar personalment quines eren cadascuna de les característiques de les cultures africanes per a conèixer de primera

màquina era la finalitat d'aquest treball musical. Des del punt de vista etnogràfic al forma de treball circular és molt propi de cultures tribals perquè es fomenta la participació i el diàleg de forma comunitària en tots els àmbits. Eixe diàleg aporta una sèrie de gestos i mirades que permeten interactuar, alternar i improvisar entre les seves execucions sense parlar. (Alonso-Romero, 2015).

Al mateix temps, també hi han similituds entre la música africana i l'europea, encara que, al ser una societat tan reprimida, la música té molts continguts reivindicatius i defensa els drets socials. Però també, conté temes com l'amor, el pas del temps o la naturalesa. Per tant, també pot aportar a l'aula el treball de molts valors socials que són necessaris per a conèixer i fomentar el respecte entre les diferents cultures. A més, es podria dir que la música africana és un sinònim de ritme, per això, és una de les ferramentes més importants d'aquest mètode.

3.3.3. La creativitat a l'aula.

Avui en dia, la paraula "creativitat" està molt present en tots els àmbits de la societat però no s'usa especialment en l'educació musical i artística. La música sense creativitat no podria donar-se i tampoc podria estar el procés d'ensenyança-aprenentatge que té l'alumnat. Les persones estem sotmeses a una gran quantitat d'estímuls diaris i per això, no podem pretendre que l'alumnat estigui sis hores assegut a l'aula. És per això, que aquest mètode planteja a través de la coordinació motora l'ús del joc i els aspectes més lúdics de l'alumnat fomentant la seua creativitat. (Trives i Vicente-Nicolás, 2013).

Tal i com assenyalen Fernández i Leibach (2007) l'educació musical ha de permetre que l'alumnat es pugui expressar musicalment, és a dir, que descobreixca, senta, que parle a través de la música. En el moment en el que l'alumnat és capaç de comunicar-se mitjançant la música, està sent creatiu. El sistema educatiu ha de fomentar un model d'ensenyança musical en la que tots els mètodes que s'apliquen afavorisquen al desenvolupament de la creativitat de l'alumnat. A més, les activitats que es proposen a les aules han de permetre que l'alumnat s'expressi i que disfrute fent música. La saviesa infantil és una font de riquesa única. La forma en la que els infants entenen i expressen el moviment vinculat a la seva creativitat s'estudia s'analitza amb BAPNE. Per això, un dels punts més forts de la metodologia és la creativitat, ja que, dona directius i suggeriments específiques per a potenciar la creativitat des del punt de vista kinestèsic lligat a l'estimulació cerebral. (Trives i Vicente-Nicolás, 2013).

Tot el professorat especialitzat en música, deu d'intentar que la creativitat forme part de la seua aula perquè és una part molt important de l'alumnat que es deu de fomentar en totes les assignatures d'Educació Primària. Certament, no sols deuen de fomentar-la el professorat de música, sinó cada mestre o mestra en la seva assignatura. La creativitat és una ferramenta que

tenim les persones de manera innata i que cada vegada més, les escoles s'encarreguen de fer-la desaparèixer. La creativitat és una ferramenta per a fer-nos lliures i això és el que han de ser els pròxims components de la futura societat.

3.3.4.L'avaluació a l'aula.

L'avaluació musical és un tema molt comentat en l'àmbit pedagògic i molt més complexa si es tracta d'avaluar el moviment amb els seus respectius paràmetres. Molts autors han proposat diferents instruments d'avaluació però en general, tots es basaven en comprovar les aptituds musicals a nivell melòdic i rítmic de l'alumnat, és a dir, avaluant la discriminació de sons, intervals i figures rítmiques. BAPNE vol arribar a avaluar uns criteris molt específics i estructurats a través de l'observació de l'alumnat. Com diu Romero-Naranjo, F. J. (2012) per a avaluar és imprescindible una bona observació de l'alumnat de forma sistematitzada i planificada, amb uns paràmetres definits que possibiliten una avaluació el més objectiva possible. Observar significativament vol dir que s'ha de tractar a cada xiquet i xiqueta com a un ser humà diferent.

Els punts que la metodologia BAPNE té en compte per a avaluar a l'alumnat es basa en els següents punts (Romero-Naranjo, F. J. 2012):

- 1.Coordinació psicomotora.
- 2.Aspectes cognitius.
- 3.Aprenentatge en valors.
- 4.Desenvolupament de les Intel·ligències Múltiples.

METODOLOGIA

Aquest és un treball d'introducció a la investigació i innovació de caràcter experimental que s'ha dut a terme mitjançant l'observació, l'anàlisi i la presa de dades al llarg de dues sessions totalment diferents. Per una part, s'ha aprofundit la investigació en una sessió normal de llenguatge musical, en el que es gasten llibres de text. I d'altra banda, s'ha fixat l'atenció sobre una sessió de la metodologia BAPNE, en la que es té en compte el moviment i la interiorització dels ritmes musicals.

En quant a la metodologia empleada en aquest treball de final de grau, es pot dir que és mixta, ja que, s'ha utilitzat tant una metodologia qualitativa com quantitativa. Primer s'ha començat agafant unes dades, mitjançant la resposta d'algunes preguntes per part de l'alumnat. A partir d'ací, com que aquestes preguntes s'han hagut de contestar a utilitzant una escala Likert s'ha hagut de valorar utilitzant les dades obtingudes com a quantitatives mitjançant les respostes del

punt de vista de l'alumnat. S'ha intentat valorar quins han sigut els aspectes tant positius com negatius d'ambdues classes, per a comprovar i verificar el significat que té la música africana dins de l'aula musical de primària. I també la manera de treballar la metodologia BAPNE, ja que, no és una metodologia molt reconeguda i abans d'arribar a esta escola mai havia sentit parlar d'ella.

La mostra de la investigació han sigut tretze alumnes, més concretament, tres xiquetes i deu xiquets de les aules de 5é d'Educació Primària. L'alumnat escollit no té coneixements de conservatori per a que així, aquest treball servisca també com a exemple de qualsevol escola pública, encara que algun o alguna sí que forma part d'algunes escoles musicals.

Els instruments que s'han gastat són els següents:

- Un quadern de camp.
- Enquestes (formulari Google).
- Edmodo.
- Tauletes digitals.
- Gràfics.

DESENVOLUPAMENT DEL TREBALL

1.Desenvolupament

El que s'ha tingut en compte a l'hora de realitzar aquesta investigació han sigut els sentiments i les emocions que ha sentit l'alumnat. Ja que, baix el meu punt de vista, és un aspecte molt important a l'hora de realitzar les classes. A part de la nostra comoditat, també hem de tindre en compte les característiques que presenta l'alumnat i sobretot, quines son les seues emocions, per a que l'aprenentatge sigui significatiu.

1.1. Classe de Llenguatge musical

Com ja s'ha esmentat abans, es tracta d'un conjunt de tretze alumnes de 5é d'Educació Primària que no tenen coneixements de conservatori, és a dir, tenen el mateix nivell que podria tindre qualsevol xiqueta o xiquet d'aquesta edat. L'organització de la classe és el mestre explicant al davant de l'alumnat escrivint a la pissarra i l'alumnat darrere segut en les seves perspectives taules. Damunt de la taula tenen el estoig, el llibre de llenguatge musical i el quadern. L'alumnat es seu en grups de 4 persones aprox. en totes les classes, per tant, com aquesta assignatura es dona a la seva classe, l'alumnat ja es troba segut en grups. En quant a l'explicació dels continguts, es gasten els llibres, la pissarra i les explicacions personals del mestre. L'alumnat llig en veu alta la teoria que hi ha al llibre i el mestre afix els aspectes que creu que són necessaris i escriu a la

pissarra el que creu que és relatiu a l'hora de comprendre els continguts necessaris per a superar l'examen. Després de llegir la teoria, es fica l'audició d'alguna obra relacionada amb el temari i seguidament es passa al quadern de treball per a fer algun exercici relacionat també, amb els continguts donats. Cada alumne fa els seus exercicis individualment i es corregeixen a la pissarra pels propis alumnes. Com ja s'ha comentat, aquests continguts s'avaluen mitjançant un examen final.

Al final d'una de les sessions d'una unitat didàctica se'ls ha passat a l'alumnat una petita enquesta, amb l'ajuda del formularis de Google i també mitjançant l'aplicació d'Edmodo, que han contestat amb uns valors de l'1 al 5. Es tracta d'unes preguntes en les que expressen com s'han sentit i quines emocions han experimentat, per a saber si l'aprenentatge ha sigut significatiu.

1.2 Classe BAPNE.

Al igual que en el cas anterior, la mostra d'alumnat ha sigut la mateixa, tretze xiquetes i xiquets de 5é d'Educació Primària.

L'organització de la classe (**Figura 1**) és molt diferent, ja que en aquest cas les sessions es fan a l'aula d'orquestra. Aquesta és una aula en la que sols hi han cadires i faristols, per tant al llevar-los la classe es queda buida. La situació en aquest cas és en cercle i el mestre està inclòs en aquest per a donar les explicacions oportunes i per a fer de model de les activitats.

Figura 1: Aula d'orquestra.

Figura 1: Aula d'orquestra.

A l'hora de treballar els continguts, en aquest cas, el mestre no fa ús de cap recurs material com és el llibre o la pissarra, solament utilitza el seu cos com a instrument i la seva veu. El mestre, com he dit abans, fa de model i l'alumnat s'encarrega d'imitar-lo mentre fa les activitats. Les activitats són curtes, temps necessari per a que l'alumnat interpreti un ritme i l'interioritzi. A més, s'introdueix la classe amb la música africana i se'ls deixa que descobrisquen algunes de les característiques més rellevants d'aquest tipus de música. A continuació, es pot veure una taula representativa (**Figura 2**) d'una de les activitats realitzades (Romero-Naranjo, 2017):

MAMALIYE	
Què és?	Finalitat:
És una melodia tradicional africana, el text de la qual, pertany a Ghana. La melodia és un cant de benvinguda a un dia nou, a la nova matinada que observem al alçar-nos. És una melodia molt utilitzada en la metodologia BAPNE a l'inici d'una sessió amb la finalitat de crear grup.	És una activitat enfocada al desenvolupament de la intel·ligència corporal unida al llenguatge i a la melodia. La seqüenciació de l'activitat i l'aplicació de la melodia impliquen l'ús i desenvolupament d'altres intel·ligències múltiples, com la interpersonal i la musical.
Què desenvoluparé?	Seqüenciació didàctica – posició sedent:
<ul style="list-style-type: none"> -Activitat biomecànica: Fonamentada en el pla horitzontal i sagital. -Forma d'aprenentatge: Imitació. -Moviment espai-temporal: De peu i en moviment. -Memòria: Memòria rítmica i muscular. Memòria rítmica a curt i llarg termini. -Disposició de l'aula: De peu i amb desplaçaments. -Neurociència: Activació del lòbul parietal, del lòbul temporal dret, lòbul occipital i lòbul frontal. 	<ul style="list-style-type: none"> -1ª Seqüenciació: Aprenentatge del text psicomotor per parts. -2ª Seqüenciació: Inclusió de la melodia junt amb el moviment psicomotor après. -3ª Seqüenciació: Aprenentatge de la coordinació psicomotora estant de peu. -4ª Seqüenciació: Aprenentatge del moviment canviant de parella.
Introducció	
Què es desenvolupa en aquest exercici?	
<ul style="list-style-type: none"> -Intel·ligències múltiples: Lingüística, musical, corporal i cinètica, interpersonal. -Neurociència: Lòbul frontal, lòbul parietal i lòbul temporal esquerre. -Plans biomecànics: Pla horitzontal i pla sagital. -Nivell: Nivell 2. -Forma d'aprenentatge: Imitació i de peu. 	

Figura 2: Activitat d'iniciació.

Igual que en la classe de Llenguatge musical, al final d'una de les sessions se'ls passa una sèrie de preguntes sobre la classe que acaben de fer, i sobre la metodologia en general. Concretament, són preguntes que responen a com i que han sentit al llarg de la sessió. A més, en aquest cas s'inclouen també algunes preguntes sobre la música africana.

2.Procediment.

Al final de la sessió, se'ls ha demanat a l'alumnat que respongueren voluntàriament a unes qüestions sobre els sentiments i emocions als que els ha transportat la sessió anterior. El primer que s'ha demanat a l'alumnat ha sigut que identificara el seu gènere, ja que, l'escola on s'ha realitzat l'estudi no permetia demanar el nom a l'alumnat. Per la qual cosa, ha sigut una enquesta anònima i l'alumnat ha tingut total llibertat a l'hora de respondre les preguntes. Després s'ha tingut en compte la nacionalitat de l'alumnat per a saber si l'alumnat tenia una major diversitat de coneixements musicals culturals. Si tenim en compte que una xiqueta o un xiquet prové d'un altre país o continent, hi ha major probabilitat de que conegui moltes més característiques musicals diferents als altres. Encara que, açò no vol dir que una xiqueta o un xiquet de nacionalitat espanyola tingui que conèixer menys aspectes musicals diferents. I per a començar ja, amb les preguntes sobre les emocions que ha sentit l'alumnat al llarg de les dues diferents sessions, també s'ha preguntat la nota de l'última avaluació de l'assignatura de música i del totes les assignatures en general. Aquesta pregunta s'ha fet necessària per a comprovar si l'alumnat en general tenia una bona base musical o no, a part de saber també, si aquest alumnat s'implica i sent la necessitat d'aportar a la classe i d'aprendre. Així mateix, s'han intentat formular preguntes corresponents a aspectes en els que es té en compte els sentiments i les emocions que ha sentit l'alumnat al llarg de les sessions. Per a finalitzar en l'enquesta i solament després de la sessió de BAPNE, s'ha preguntat a l'alumnat altres aspectes a part dels comentats anteriorment, relacionats amb el treball de la música africana en classe.

3.Resultats.

El següent sector circular (**Figura 3**) ens mostra amb unitats quina ha sigut la quantitat de xiquetes i xiquets han participat en l'estudi. La mitja de les notes de la classe en l'assignatura de música és un set i de tot el curs en general és un vuit. I el gràfic de barres següent (**Figura 4**) correspon al resultat de la nacionalitat de l'alumnat.

17

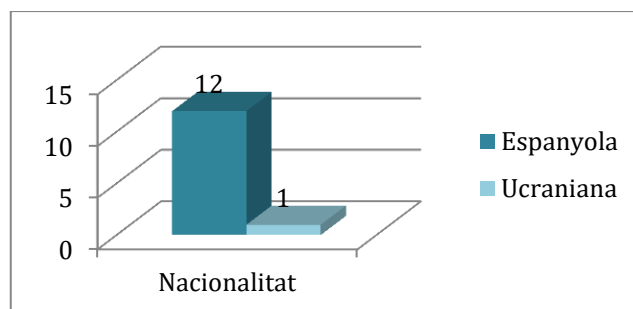
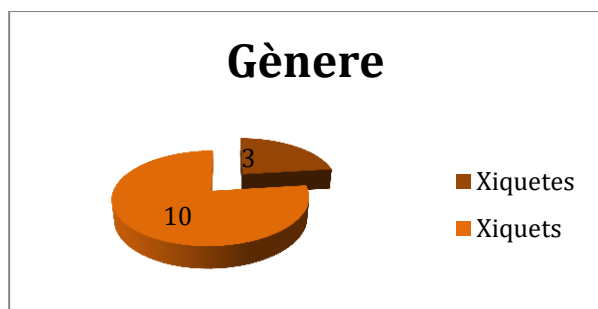

Figura 3: Gènere de l'alumnat.

Figura 4. Nacionalitat de l'alumnat.

A continuació veiem les preguntes i les respostes sobre les sensacions que han transmès les diferents sessions a l'alumnat (Figura 5):

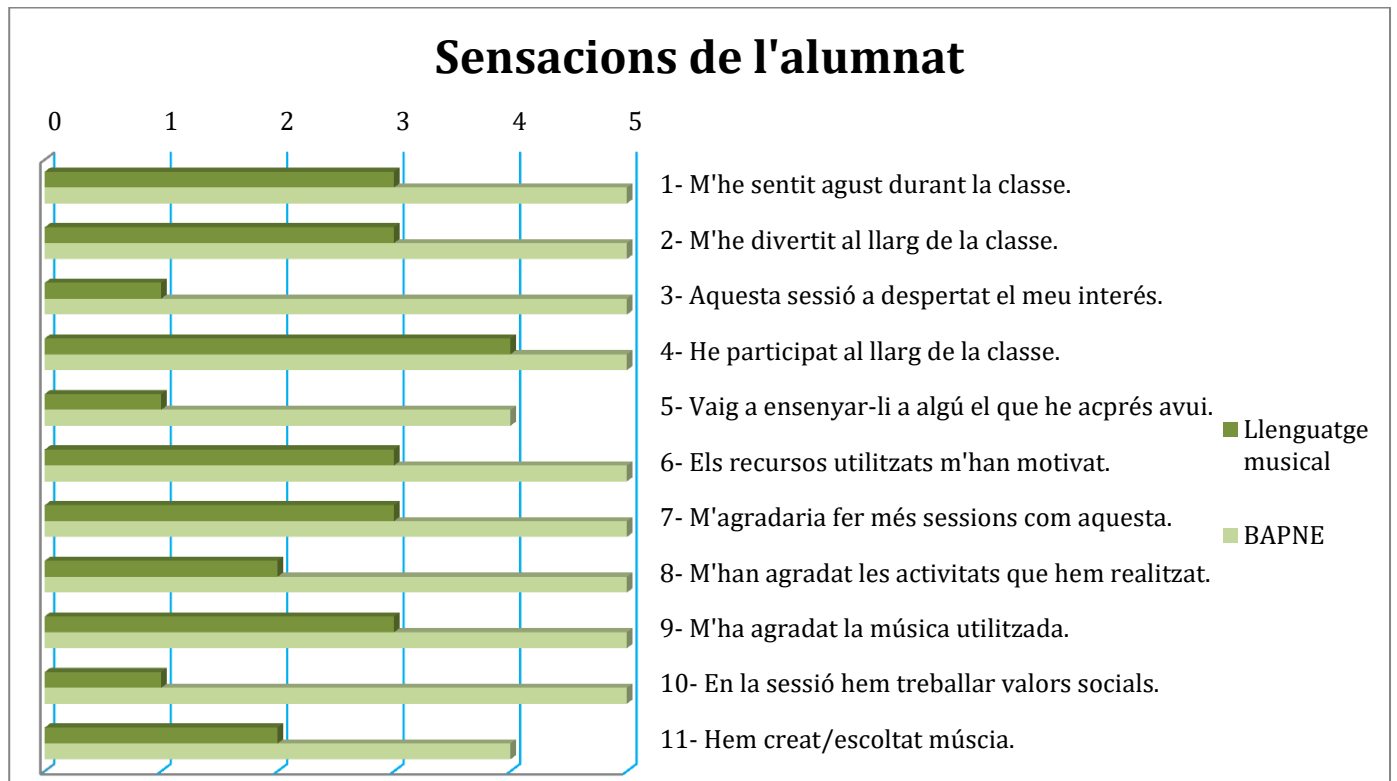

Figura 5: Sensacions de l'alumnat.

I per a acabar, aquestes són les respostes de l'alumnat a les preguntes sobre la música africana, que es van fer després de la classe BAPNE. Aquestes van ser les seues respostes (Figura 6):

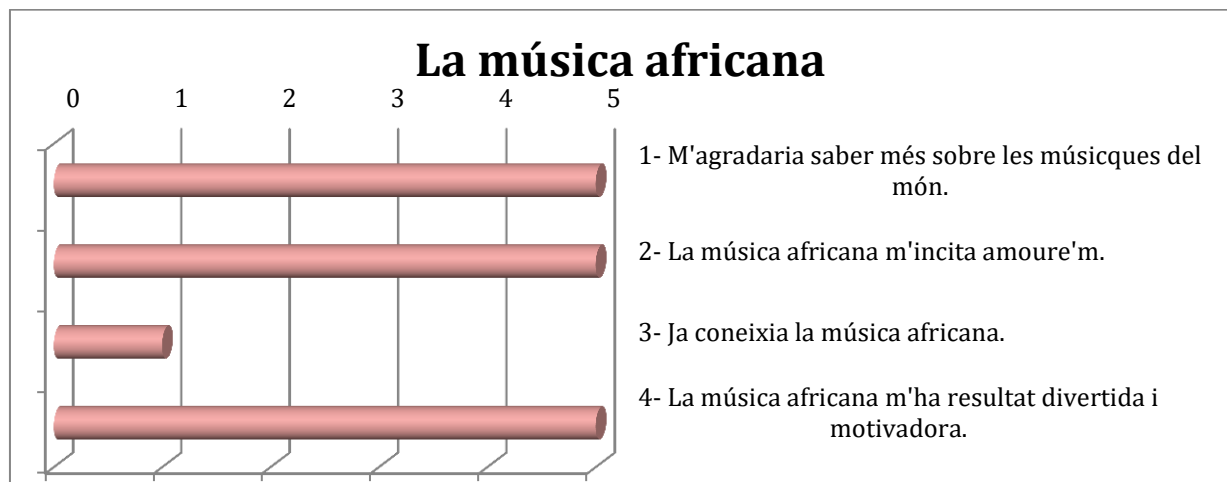

Figura 6: Sensacions de l'alumnat amb la música africana.

3.1. Anàlisi dels resultats.

Com es pot veure en la **Figura 3**, la resposta és clara, en aquest cas sols han participat tres xiquetes de la mostra de tretze participants, la resta són de gènere masculí. En quant a es mitges de l'alumnat, com que el resultat d'ambdues mitges és un notable, podem suposar que a pesar de no ser una classe d'excel·lent, sí que és una bona classe en quant al coneixements. Així mateix, en la **Figura 4**, podem veure amb l'ajuda de l'escala i també amb l'ajuda de les unitats que es veuen al gràfic, que la major part de l'alumnat és de nacionalitat espanyola i sols un alumne o alumna és d'una nacionalitat diferent. Com que a l'enquesta s'havia de escriure la nacionalitat, sabem que el país de procedència d'aquest és Ucraïna, per tant, es probable que els coneixements que tinga aquest alumne o alumna sobre la música africana siguin els mateixos que la resta de companys i companyes de la classe. A més a més, els resultats de les sensacions que s'han analitzat sobre les dues sessions, s'ha tingut en compte una valoració de l'alumnat de l'1 al 5, en la que l'1 era NO i el 5 SI. Bé, l'alumnat ha respost a les preguntes de la **Figura 5** sense cap problema i els resultats han quedat clars. La gràfica mostra el resultat de l'opció més votada per l'alumnat per a veure quines són les respostes que ha votat la major part de la classe. Les opcions que més alumnes han identificat com a les seues sensacions afavoreixen la classe de la metodologia BAPNE. Com s'ha comentat abans, per a que l'alumnat senta i s'emocioni s'han de treballar amb recursos més vivencials per a que l'aprenentatge de l'alumnat se'ls quede a la memòria. I per a acabar, tal i com es pot veure en la **Figura 6**, l'alumnat s'ha sentit còmode amb aquest tipus de música i de fet, li agradaria conèixer més característiques sobre altres músiques del mon, ja que, els resulta interessant i, en el cas de la música africana, motivadora.

CONCLUSIÓ I VALORACIÓ

Per tant, podem dir que la investigació ha eixit favorable de cara al mètode BAPNE i l'ús de la música africana, ja que, l'alumnat s'ha sentit molt més motivat i en general ha tingut unes sensacions més positives en aquesta classe. En quant a la classe BAPNE, el nombre més votat per l'alumnat en totes les preguntes, excepte en una, és el cinc. I l'excepció és un quatre. Com que les preguntes tracten, com es veu en els gràfics, sobre les seves sensacions, sentiments i emocions, si el nombre cinc és el més votat significa que les valoracions són molt positives. Tot al contrari que en l'anàlisi de la classe del llenguatge musical, on la màxima valoració positiva és un quatre i la resta no passen de tres.

Amb el mètode BAPNE, s'ha aconseguit fer un aprenentatge més significatiu, i encara que aquest no sigui un mètode musical, aporta valors positius a l'aula i ajuda a l'aprenentatge musical. Es considera que aquesta metodologia es eficaç perquè esta orientada al desenvolupament de les

competències centrades en els grups i en les persones dins dels grups, estimulant el treball en equip, la intel·ligència emocional i la capacitat de canvi, incidint directament en les actituds i valors dels participants.

Tenint en compte el treball que s'ha realitzat per a fer aquest treball de fi de grau, es pot dir que, he tingut alguna que altra dificultat a l'hora de seleccionar la informació perquè com que no coneixia la metodologia, no sabia ben bé quines eren les seues característiques més rellevants. Però també cal dir, que ha sigut molt fàcil trobar informació al respecte, ja que, la major part de la informació que he utilitzat, l'he extret d'articles d'Internet. És a dir, que la recerca d'informació ha pogut ser gratuïta i ràpida. A conèixer a algunes persones relacionades amb aquest mètode també m'ha ajudat al llarg de tot el treball, perquè sempre m'han pogut tirar una mà a tant a l'hora de buscar informació com a l'hora de seleccionar-la.

LIMITACIONS DE TREBALL

Aquesta investigació ha tingut algunes limitacions, en quant als coneixements prèvis. Ja que, personalment, abans d'endinsar-me en aquest treball no tenia cap coneixement sobre la metodologia BAPNE. Per això, si que hagués sigut interessant treballar amb un poc més de temps, per a poder llegir més informació al respecte. Però, encara i tot, pot aportar noves dades innovadores sobre l'ús de la música africana a través del mètode BAPNE a nivell educatiu amb les seues respectives modalitats.

NOVES METES

El mètode BAPNE ja té moltes investigacions sobre les seues característiques i aspectes, que poden aportar una millora en qualsevol àmbit. Cada dia, és parla més d'aquest tipus de mètodes per a introduir-los a l'aula, gràcies a la seua manera de treballar perquè motiva i ajuda a l'alumnat a tindre un aprenentatge més significatiu. Per això, BAPNE es continuarà investigant, tant per a aplicar-lo a les escoles com a altres necessitats.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alonso-Sanz, A., Romero-Naranjo, F. J. (2015). El círculo en la relación espacio y cuerpo. Foto-ensayo a partir de Isidro Blasco y el método BAPNE. *Arte, individuo y sociedad*, 27(3), 359-374. Universidad de Valencia.
- Crespo-Colomino, N., Jauset-Berrocal, J. A., Liendo-Cárdenas, J. A., Pezzutto, E., Pons-Terrés, J. M., Quarello, A.,...Trives-Martínez, E. A. (2014). Los métodos didáctico musicales y la atención en relación al movimiento - Método BAPNE. *XII Jornades de Redes de Investigación en Docencia Universitaria. El reconocimiento docente: innovar e investigar con criterios de calidad*, 1066-1079. Alicante: Universidad de Alicante. Recuperat de: <https://web.ua.es/va/ice/jornadas-redes-2014/documentos/comunicacions-posters/tema-2/393285.pdf>
- Escarbajal Frutos, A. (2011). Hacia la educación intercultural. SIPS – Pedagogía social. *Revista Interuniversitaria*, 131-149. Recuperat de: <http://www.redalyc.org/pdf/1350/135022618010.pdf>
- Fernández, C. y Leibach, F. (2007). Desarrollo de la capacidad creativa a través de la educación musical. *Revista de música culta*, nº 82. Recuperat de <http://www.filomusica.com/filo82/creatividad.html>
- Gardner, H. (1995): *Inteligencias múltiples: la teoría en la práctica*. Barcelona. Edit. Paidós.
- Joseph, D. (2013). Moving to the rhythm of Africa: a case study of a tertiary educator's understanding of multicultural dance in teacher education. *Journal of Education and Training Studies*, 129-138. Recuperat de: <http://redfame.com/journal/index.php/jets/article/view/82/56>
- Pérez, A. S. (2013). La música como herramienta para desarrollar la competencia intercultural en el aula. *Perfiles educativos*, 36 (145), 175-187. Recuperat de <http://www.scielo.org.mx/pdf/peredu/v36n145/v36n145a11.pdf>
- Porta, A., & Vernia Carrasco, A. M. (2015). *Aprendiendo a ser maestro*. Didáctica de la Expresión Musical en Primaria. Castelló: Universitat Jaume I.
- Romero-Naranjo, F. J. (2017) *BAPNE and African Songs. Múltiple intelligences, cognitive, socio.emotional and psychomotor stimulation*. 3rd Edition. Barcelona.
- Romero-Naranjo, F. J. (2016) Percusión corporal, estimulación cognitiva y socioemocional a través del método BAPNE. *Innovaciones metodológicas en docencia universitaria: resultados de investigación*, 1527-1541. Alicante: Universidad de Alicante. Recuperat de: <http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/54450#vpreview>

- Romero-Naranjo, F. J. (2015). Fundamentos de la percusión corporal como recurso para la estimulación cognitiva, atención y memoria - Método BAPNE. *Investigación y propuestas innovadoras de UA para la mejora docente*, 2149-2163. Alicante: Universidad de Alicante. Recuperat de: https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/50628/1/2015_Redes-UA-Mejora-Docente_116.pdf
- Romero-Naranjo, F. J. (2012) Criterios de evaluación en la didáctica de la percusión corporal – Método BAPNE. *Educatio Siglo XXI*, Vol 31 nº1, 235-254. Alicante: Univesidad de Alicante. Recuperat de: https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/46747/1/2013_Romero_Educatio-Siglo-XXI.pdf
- Trives-Martínez, E.A., Vicente-Nicolás, G. (2013) Percusión corporal y los métodos didácticos musicales. *XII Jornadas de Redes de investigación en docencia universitaria. Retos de futuro en la enseñanza superior: Docencia e investigación para alcanzar la excelencia académica*, 1748-1758. Alicante: Universidad de Alicante. Recuperat de: <https://web.ua.es/en/ice/jornadas-redes-2013/documentos/2013-oral-communications/335235.pdf>

REFERÈNCIES LEGALS I INSTITUCIONALS

- Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. Recuperat de: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2006/BOE-A-2006-7899-consolidado.pdf>
- Ley 14/1970, de 4 de agosto, General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa. Madrid.
- Real Academia Española (2001). Diccionario de la lengua española. (22nd ed.). Madrid.
- Real Decreto 126/2014, de 28 de febrero, por el que se establece el currículo básico de la Educación Primaria. Boletín Oficial del Estado, 52, 19349-19420. Recuperat de: http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf
- UNESCO (2006) Directrices de la UNESCO sobre la educación intercultural. Recupeart de: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000147878_spa

ANNEXOS

Annex I: Camp de treball

Llenguatge Musical	
Distribució:	Alumnes:
L'alumnat està segut a les seues cadires amb el llibre damunt de la taula. Les taules estan organitzades en grups.	La major part de l'alumnat no està atent a les explicacions del mestre. Sols cinc alumnes aproximadament, contesten a les preguntes que realitza el mestre. Els altres estan parlant d'altres temes i atenen puntualment, però sense participar.
Materials:	Mestre:
-Llibre teòric. -Pissarra. -Quadern de treball.	El mestre està col·locat la major part del temps davant de la pissarra explicant algun contingut o segut a la seva cadira mentre l'alumnat llig en veu alta.
Sessió:	
<p>El mestre entra a l'aula i demana a l'alumnat que tinga sobre la taula el material de l'assignatura de Llenguatge musical. L'alumnat trau del seu caseller el material o ix fora a la taquilla a agafar-lo.</p> <p>Comença la classe i alguns dels alumnes encara no estan preparats perquè estan perdent temps. Obren el llibre i el mestre diu a dit quins dels alumnes vana llegir la pàgina del llibre. Mentre lligen, quasi tots estan en silenci, encara que algun no està prestant atenció al que s'està llegint.</p> <p>El mestre fa algunes preguntes sobre la teoria llegida, per a comprovar si l'alumnat ha entès el que acaba de llegir. La majoria de les preguntes les ha respost la primera taula, que està davant de la pissarra. Per a explicar d'una manera més visual, dibuixa a la pissarra alguns exemples del que s'acaba de llegir i mana els exercicis del quadern de treball corresponents als continguts donats.</p> <p>Alguns dels alumnes s'alcen per a preguntar-li dubtes al mestre. Quan el mestre veu que la major part de l'alumnat ja ha acabat de fer els exercicis demana a algun alumne que el faja a la pissarra. Després el mestre el corregeix. Alguns alumnes, no han acabat d'entendre el que s'ha treballat al llarg de la sessió i copia els exercicis corregits.</p>	

Llenguatge Musical	
Distribució:	Alumnes:
L'alumnat es col·loca formant un cercle al mig de l'aula. Totes les cadires i faristols de l'aula s'aparten fora.	L'alumnat està molt actiu i li costa fer un cercle, encara que una vegada estan organitzats, tots els alumnes estan atenent al que diu el mestre.
Materials:	Mestre:
L'únic recurs que es necessita per a esta sessió és tindre coneixements sobre el treball amb BAPNE al llarg de l'Educació Primària. Conèixer els exercicis de percussió corporal que es van a realitzar i les cançons que s'utilitzaran.	El mestre esta inclòs en el cercle.
Sessió:	
<p>El mestre demana a l'alumnat deixar l'aula lliure, sense cap objecte que pugua molestar. L'alumnat accedeix, encara que es forma un poc de rebombori.</p> <p>Comença la classe, quan ja es pot formar el cercle al mig de la classe. Com que no tot l'alumnat ha tret les cadires i els faristols a la vegada, mentre els últims acabaven de traure'ls, alguns des seus company i companyes corren i es distrauen per la classe. Quan ja estan tots preparats es forma el cercle. El mestre també forma el cercle amb ells i és des d'eixa posició, des d'on fa les seues explicacions.</p>	

L'alumnat està atent, ja que, els exercicis que ha de fer, sols els pot fer per imitació. Per eixe motiu, l'alumnat està mirant al mestre mentre fa els diferents exercicis, per a poder-los fer igual que ell. Totes les activitats que es fan són curtes, no duren molt més de cinc minuts.

Annex II: Formularis de l'enquesta.

<https://drive.google.com/open?id=1RWXF4dNGqTCIf-pQBBhMnTqRacnciyrn>

https://drive.google.com/open?id=1HIUBVRIZ6UYbMr_YwabofmXkozxFQXO

